

„WOLNE ORŁY”

KINGA SZOSTAK

Uniwersytet Rzeszowski

Artykuł przedstawia pięcioletnią działalność „Wolnych Orłów” (1967–1972) w New Britain w stanie Connecticut. Organizacja ta została utworzona przez Józefa Kleszczyńskiego, Gabriela Piotrowskiego, Ernesta Bijowskiego, a na jej czele stanął podpułkownik Leonard Zub-Zdanowicz. Celem jej było zwalczanie propagandy komunistycznej, nieuznanie legalności władzy PRL oraz zerwanie wszelkich oficjalnych kontaktów z jej przedstawicielami. W swoim gronie chcieli skupić osoby, które rozumiały groźbę ekspansji komunizmu. Symbolem organizacji stał się Orzeł Biały w koronie z łańcuchem i kulą u nogi. Zdaniem członków przywrócenie podstawowych praw i wolności dla obywateli polskich było możliwe tylko dzięki obaleniu władzy komunistycznej poprzez stworzenie Federacji Państw Europy Środkowo-Wschodniej. Organizacja „Wolne Orły” przez okres dwóch lat wydawała w języku polskim biuletyn „Ku Wolności”. Była to pierwsza swego rodzaju gazeta w Hartford (Connecticut) skierowana do młodego pokolenia polskiego, przebywającego poza granicami kraju. Oprócz biuletynu wydawano różnego rodzaju odezwy skierowane do środowiska polonijnego w Stanach Zjednoczonych. W początku lat 70. XX w. na skutek prowokacji i donosów do władz policyjnych organizacja „Wolne Orły” stała się ofiarą przewlekłych inwigilacji i dochodzeń. Oskarżenia te przyczyniły się do jej rozwiązania i zakończenia działalności.

Słowa kluczowe: organizacja, Polonia amerykańska, patriotyzm, wolność, niepodległość, walka, idea komunistyczna

“FREE EAGLES”

The article presents the activities of the “Free Eagles” (1967–1972) in New Britain, Connecticut. The organization was created by Joseph Kleszczyński, Gabriel Piotrowski, Ernest Bijowski, and was headed by Lieutenant Colonel Leonard Zub-Zdanowicz. Its purpose was to combat communist propaganda, disprove the legality of communist power, and to breakdown of all official contacts with the representatives of the communist regime.

The group wanted to focus on people who understand the threat of communist expansion. The organization's symbol became that of a white eagle in a crown with a chain and a ball and chain. According to the members of the organization, a reintroduction of basic rights and freedoms for Polish citizens was possible only through an overthrow of the communist regime by means of creating the Federation of States of Central and Eastern Europe. For a period of two years the "Free Eagles" published a Polish-language newsletter entitled "Towards Freedom". It was the first of its kind newspaper in Hartford, Connecticut addressed to the young generation of Poles residing abroad. In addition to the newsletter, the organization issued various proclamations addressed to the Polish community in the United States. In the early 1970s the organization was a victim of chronic surveillance and investigations due to provocations and denunciations to the police.

Keywords: organization, Polish Americans, patriotism, freedom, independence, the struggle, the idea of communism

W wyniku zmian politycznego położenia Polski, które nastąpiły po II wojnie światowej, tysiące niezadowolonych z tej sytuacji osób pozostało na Zachodzie lub zrobiło wszystko, aby wydostać się z kraju. Wiele z nich po przejściowym pobycie w Niemczech lub Wielkiej Brytanii ostatecznie trafiło do Stanów Zjednoczonych. Wśród nich byli m.in. późniejsi działacze organizacji „Wolne Orły”.

Na podstawie materiałów archiwalnych przechowywanych w Dziale Polonijnym Biblioteki Uniwersytetu Stanowego C.C.S.U. (Central Connecticut State University) w New Britain, Connecticut (CT), oraz wywiadów z członkami „Wolnych Orłów” można ustalić, że dnia 23 IX 1967 r. w New Britain w stanie Connecticut została formalnie zarejestrowana organizacja o nazwie „Wolne Orły” (Free Eagles). Pomysłodawcami jej byli: Józef Kleszczyński (sekretarz), Gabriel Piotrowski (skarbnik) oraz Ernest Bijowski. Na prezesa został wybrany były cichociemny i szef sztabu Brygady Świętokrzyskiej podpułkownik Leonard Zub-Zdanowicz¹.

W skład osobowy stowarzyszenia weszli: Czesław Maliszewski, Czesław Bałdowski, Robert Malinowski, Tadeusz Mendrek, Zdzisław Golas oraz Leopold Szczepka². Organizacja „Wolnych Orłów” nie była podporządkowana żadnej partii bądź grupie. Jak stwierdził J. Kleszczyński:

¹ Dokument rejestracji stanowej organizacji „Wolnych Orłów”, w: Connecticut Polish American Archives [dalej: CPAA], kolekcja organizacji „Wolnych Orłów”; wywiad z J. Kleszczyńskim przeprowadzony w West Hartford, CT, 15 IV 2013 r.

² Celem rozważań autorki było nakreślenie możliwie pełnego i niebudzącego kontrowersji obrazu dziejów organizacji „Wolne Orły”. Wobec tego, że pomimo podejmowanych wysiłków nie udało się zweryfikować informacji dotyczących nielegalnej działalności tzw. „tajnego skrzydła”, w skład którego wchodził m.in. Gabriel Piotrowski czy Zdzisław Golas, zdecydowano się na

(...) przedstawiciele „Wolnych Orłów” byli członkami indywidualnymi Kongresu Polonii Amerykańskiej, działając w nim starali się utrzymać w jego mocy tradycyjny charakter o nieuznawaniu legalności władzy w Polsce Ludowej. Braliśmy czynny udział w dwóch Konwencjach Krajowego KPA w roku 1968 w Cleveland, Ohio i w roku 1970 w Chicago, gdzie przy współpracy takich „niezlomnych” leaderów politycznych jak Stanisław Gierat, prof. Lerski czy prof. Andrzej Ehrenkreutz udało nam się przeforsować mocne postulaty i deklaracje w obronie zniewolonej Ojczyzny (...)³.

Ilustracja 1.

Leonard Zub-Zdanowicz w mundurze

Źródło: Fotografia z prywatnych zbiorów J. Kleszczyńskiego.

Stowarzyszenie „Wolnych Orłów” było samowystarczalne finansowo. Obowiązująca w nim składka była symboliczna i wynosiła 4 dolary rocznie. Gros środków na jego funkcjonowanie pochodziło z wolnych datków ofiarodawców oraz z ogłoszeń zamieszczanych na ostatniej stronie wydawanego przez stowarzyszenie biuletynu „Ku Wolności”.

Głównym celem działalności „Wolnych Orłów” było zwalczanie propagandy komunistycznej. Realizować ją miano ją dwojako – poprzez zwalczanie niezgodnych z rzeczywistością haseł m.in. o polskim dobrobycie, wolności słowa i wyznania oraz poprzez przeciwstawianie się PRL-owskiemu próbom infiltracji środowisk polonijnych i eliminowania z życia polonijnego najbardziej ideowych działaczy. W oczach „Wolnych Orłów” dążenie komunistów do rozbicia jedno-

pominięcie tego zagadnienia w tekście głównym. Aspekt ten poruszył dr Piotr Kardela w artykule „Wolne Orły» w boju”, „Sieci Historii”, nr 3, lipiec 2013.

³ Wywiad z J. Kleszczyńskim przeprowadzony 15 IV 2013 r. w New Britain, CT.

litego frontu emigracji porównywane było do czynów płatnych popleczników carycy Katarzyny II⁴.

Działacze „Wolnych Orłów” połączyła wspólna idea bezkompromisowej walki z komunizmem, nieuznanie legalności władzy PRL oraz zerwanie wszelkich oficjalnych kontaktów z jej przedstawicielami. W swoim gronie chcieli skupić osoby, które rozumiały groźbę ekspansji komunizmu. Swoje poglądy i postulaty zawarli w spisanej deklaracji:

„Polakom w Ameryce nie wolno zapominać o zniewolonym Kraju rodzinnym i zobowiązać się na los Narodu. Celem naszej niezależnej Organizacji jest zrzeszenie tych, którzy chcą i mają odwagę opowiedzieć się przeciwko komunizmowi i działać w kierunku przywrócenia wolności w Polsce.

Uważamy komunizm, posłuszne narzędzie imperializmu Rosji Sowieckiej, za najgroźniejszego wroga niepodległości Polaki, jak przedtem uważaliśmy faszystów w rękach niemieckich. Po latach faszystowsko-komunistycznego terroru i bezprawia Kraj nasz winien wrócić do zasad moralności chrześcijańskiej i cywilizacji zachodniej: Nikt nie może być karany bez sprawiedliwego wyroku niezawisłej władzy sądowej; Winna być zapewniona wolność wyznania, zgromadzeń i prasy;

Winna być zapewniona wolność wyrażania opinii politycznej, szczególnie w formie powszechnych i wolnych wyborów;

Prywatna inicjatywa i prawo własności winny być przywrócone, ale środki wielkiej produkcji przemysłowej winny być własnością państwa;

Nauka i ubezpieczenia społeczne winny być powszechne, a ich koszt objęty budżetem państwa;

Uchwalona przez Naród Ustawa Zasadnicza nie powinna być tylko martwą literą prawa, lecz bezwzględnie obowiązującą i wykonywaną przez rząd.

Będziemy dążyć do przywrócenia Polsce pełnej niepodległości w granicach Odry i Nysy Łużyckiej na zachodzie, i utworzenia Federacji Narodów Środkowo-Wschodniej Europy na południu i wschodzie. Pragniemy współżyć z wszystkimi ościennymi narodami w dobrosąsiedzkich stosunkach i podtrzymać więzy, łączące nas z Zachodem, a szczególnie z Ameryką.

Zabezpieczenie niepodległości Państwa, sprawiedliwość, oświata i dobrobyt ludności muszą być najwyższym obowiązkiem przyszłych rządów w Polsce.

Polska będzie Państwem zapewniającym pracę, ład i sprawiedliwość!”⁵

⁴ C. Maliszewski, Od redakcji, „Ku Wolności”, nr 9, luty 1968, s. 4–5, w: CPAA, kolekcja...; wywiad z J. Kleszczyńskim przeprowadzony w West Hartford, CT, 15 IV 2013 r.; L. Zub-Zdanowicz, *O zdrajcach Polski*, teczka Free Eagles Organization 1967–1969, Box 3, fol. 1, w: CPAA, kolekcja...

⁵ L. Zub-Zdanowicz, *Deklaracja ideowa organizacji Wolnych Orłów*, teczka FreeEagles Organization 1967–1969, Box 3, fol. 1, w: CPAA, kolekcja...; wywiad z J. Kleszczyńskim przeprowadzony 15 IV 2013 r. w New Britain, CT.

Zdaniem twórców deklaracji przywrócenie podstawowych praw i wolności dla obywateli polskich będzie możliwe tylko dzięki obaleniu władzy komunistycznej poprzez stworzenie Federacji Państw Europy Środkowo-Wschodniej. Podstawy koncepcji „Wolnych Orłów” nawiązywały do historycznej polityki jagiellońskiej oraz teorii federacyjnych Józefa Piłsudskiego. Brak kontynuacji federacji państw z XIV–XV w. był według nich przyczyną otworzenia bram nieprzyjaciołom w XVI–XVII w., jak również apokaliptycznych zbrodni ludobójstwa II wojny światowej. Jak twierdzili: „Jest to jedyna droga do rozwalenia przy sprzyjającej okazji rosyjskiego więzienia ludów, jakim jest Związek Sowiecki oraz uniknięcia niechybnej zagłady narodów ościennych. Żadne z państw o własnych siłach nie potrafili obronić swej niezawisłości. Tylko zbiorowy wysiłek wszystkich zagrożonych narodów może położyć kres ekspansji rosyjskiej (...)”⁶. Uważano, że taka struktura zagwarantuje państwom Europy Środkowej i Wschodniej, w tym Polsce, suwerenność i niezależność od ZSRR i Niemiec. Członkowie organizacji wykorzystywali każdą sposobność propagowania tej idei wśród grup narodowościowych, dążących tak jak naród polski „ku wolności”. „Podkreślenie tego, co nas łączy a zwalczanie tego, co nas dzieli” stanowiło myśl przewodnią działalności „Wolnych Orłów”. W styczniu 1968 r. Zarząd „Wolnych Orłów” opracował telegram z okazji 50-lecia obchodów przez naród ukraiński Proklamacji Niepodległości Ukrainy. Treść tego telegramu zawierała zachętę do wytrwania w walce o niepodległość z silną sugestią współpracy obu narodów. Skierowany został on do organizatorów akademii w Hartfordzie ku uczczeniu historycznego dla Ukrainy momentu⁷.

Następnie 16 II 1968 r. wystosowano apel do narodu litewskiego z okazji 50. rocznicy proklamacji niepodległości Litwy. Pisano w nim:

(...) Każdy z nas zdaje sobie dziś sprawę, że ani Litwa sama ani Polska sama nie są w stanie przeciwstawić się narastającej potędze czerwonego imperium z jednej strony (...). Mamy przed sobą dwie alternatywy: albo współpracę i stworzenie wspólnym wysiłkiem potęgi, zdolnej oprzeć się każdemu najeźdźcy, albo biernie przypatrywać się zagładzie jednego narodu po drugim. Zwracamy się do Was z gorącym apelem o współpracę celem osiągnięcia tego wielkiego celu!

⁶ W. B., Z teki federacjonisty, „Ku Wolności”, nr 10, marzec 1968, s. 5, w: CPAA, kolekcja...; C. Maliszewski, Od redakcji, „Ku Wolności”, nr 9, luty 1968, s. 4–5; Proponowana konfederacja państw miała się składać z Białorusi, Bułgarii, Czechosłowacji, Estonii, Litwy, Łotwy, Polski, Rumunii, Ukrainy i Węgier. Przewidywano wspólną politykę zagraniczną, militarną i ekonomiczną, jednocześnie z zachowaniem wolności rozwoju własnego języka, kultury, tradycji, instytucji narodowych oraz religijnych, por. *Odezwa do Litwinów* wydana przez organizację „Wolnych Orłów” na 50. rocznicę odzyskania niepodległości Litwy w 1968 r., w: CPAA, kolekcja...

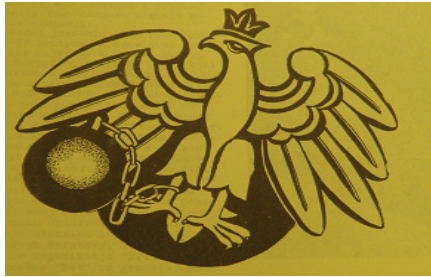
⁷ C. Maliszewski, Warto Wiedzieć, „Ku Wolności”, nr 11, kwiecień 1968, s. 14, w: CPAA, kolekcja...

Opracowaną odezwę w językach litewskim, polskim i angielskim rozesłano po wszystkich większych skupiskach litewskich w Stanach Zjednoczonych⁸.

Symbolem organizacji stał się Orzeł Biały w koronie z łańcuchem i kulą u nogi, a każdy z członków grupy ślubował go tak długo nosić po świecie, dopóki w Polsce nie zapanuje prawdziwa wolność oraz swobody obywatelskie⁹.

Ilustracja 2.

Symbol organizacji „Wolnych Orłów”

Źródło: Strona tytułowa biuletynu organizacji „Wolnych Orłów” „Ku Wolności”, nr 1, 3 V 1967, w: CPAA, kolekcja organizacji „Wolnych Orłów”.

Organizacja „Wolne Orły” przez okres dwóch lat wydawała w języku polskim biuletyn „Ku Wolności”. Była to pierwsza swego rodzaju gazeta w Hartford Connecticut skierowana do młodego pokolenia polskiego, przebywającego poza granicami kraju. Informowała ona o działalności „Wolnych Orłów” w życiu społeczeństwa amerykańskiego i polonijnego. Komentowała zagadnienia społeczno-polityczne, wskazując niebezpieczeństwa czyhające na naród polski oraz Polonię w Stanach Zjednoczonych. Redaktorem miesięcznika był Józef Kleszczyński, a współredaktorem Czesław Maliszewski. Ze względu na odważne treści wychodzącego pisma członkowie „Wolnych Orłów” byli często inwigilowani przez agentów PRL-owskiego wywiadu. W obawie przed tajnym nadzorem J. Kleszczyński, jako autor większości artykułów, tworzył pod pseudonimem Maciej Jakubowski (Maciej – syn, Jakubowski – Jakubowice nazwa rodzinnej miejscowości)¹⁰.

⁸ Słowo wstępne od Zespołu Redakcji, „Ku Wolności”, nr 9, luty 1968, s. 2–3, w: CPAA, kolekcja...; *Odezwą do Litwinów* wydana przez organizację „Wolnych Orłów” na 50. rocznicę odzyskania niepodległości Litwy w 1968 r.

⁹ Sukcesy organizacji Wolnych Orłów..., „Ku Wolności”, nr 6, listopad 1967, s. 2, w: CPAA, kolekcja...

¹⁰ Wywiad z J. Kleszczyńskim przeprowadzony 15 IV 2013 r. w New Britain, CT.

Ilustracja 3.

Strona tytułowa Odezwy do Litwinów wydana przez Organizację „Wolnych Orłów” na 50. rocznicę odzyskania niepodległości przez Litwę w 1968 r. z charakterystycznym herbem z powstania styczniowego – 1863 r.

Źródło: Odezwa do Litwinów wydana przez Organizację „Wolnych Orłów” na 50. rocznicę odzyskania niepodległości Litwy w 1968 r., w: CPAA, kolekcja...; ulotka Polish National Alliance z prywatnych zbiorów J. Kleszczyńskiego.

Pierwszy numer „Ku Wolności” ukazał się 3 V 1967 r. Sprzedawano go za symboliczne 20 centów bądź rozdawano w klubach polskich. Nakład wahał się w granicach 200–400 sztuk. Koszta produkcji pokrywano z wolnych datków ofiarodawców¹¹.

Z zachowanych egzemplarzy pisma wnioskować można, że uwaga autorów koncentrowała się wokół treści antykomunistycznych i antynazistowskich o silnym zabarwieniu niepodległościowym, nawiązującym do głoszonej przez nich teorii federacyjnej. Publikowano artykuły, np. J. Kleszczyński „Pueblo czy nowy Pearl Harbor”, zamieszczano treść audycji radiowych nadawanych w Ameryce np. z okazji 25. rocznicy mordu katyńskiego „Pamiętaj o zbrodni w lesku pod Katyniem” czy „Polacy w obozach pracy przymusowej w Związku Sowieckim”, publikowano fragmenty opowiadania Aleksandra Kamińskiego *Zośka i Parasol*, książki zakazanej wówczas w Polsce, oraz listy, np. „List do redaktora Wiado-

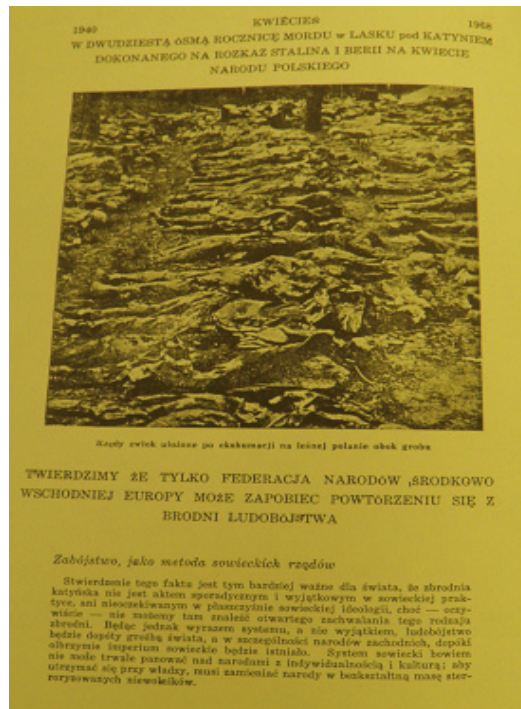
¹¹ „Ku Wolności”, nr 4, sierpień 1967, s. 6, w: CPAA, kolekcja...; wywiad z J. Kleszczyńskim przeprowadzony 15 IV 2013 r. w New Britain, CT.

mości z dnia 10 XII 1967 r. „Prawda o Katyniu”. Po wstrzymaniu przez władze PRL przedstawienia *Dziadów* w Teatrze Narodowym w Warszawie opublikowano również fragmenty tego dramatu¹².

Ilustracja 4.

Strona z biuletynu „Ku Wolności”, przedstawiająca rzędy zwłok ułożone po ekshumacji na leśnej polanie obok grobu, wydana na 28. rocznicę mordu w lasu katyńskim, dokonanego w kwietniu 1940 r. na rozkaz Stalina i Berii na „kwiecie Narodu polskiego”.

Z symbolicznym podpisem redakcji „Wolnych Orłów”:
 „Twierdzimy że tylko Federacja Narodów Środkowo Wschodniej Europy może zapobiec powtórzeniu się zbrodni ludobójstwa”.

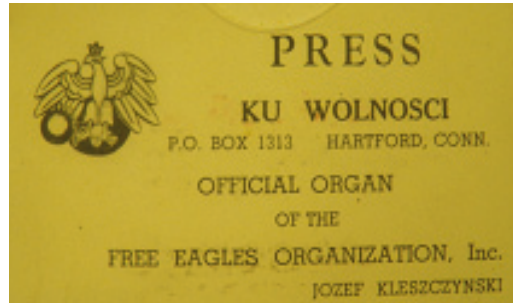

Źródło: „Ku Wolności”, nr 11, kwiecień 1968, s. 2, w: CPAA, kolekcja...

¹² Od Redakcji, „Ku Wolności”, nr 11, kwiecień 1968, s. 3, w: CPAA, kolekcja ...

Ilustracja 5.

Oficjalna wizytówka organizacji „Wolnych Orłów”
z symbolicznym znakiem Białego Orła w koronie i kulą u nogi

Źródło: CPAA, kolekcja...

Na łamach artykułów krytykowano bierne podejście prezesa Kongresu Polonii Amerykańskiej (KPA) Karola Rozmarkado sprawy tysięcy więźniów w obozach przymusowej pracy w Związku Sowieckim oraz sytuacji przetrzymywanych więźniów w PRL. Zarzucano mu zbyt słaby z jego strony nacisk na czynniki amerykańskie, poprzez który mogłyby wyrzec zwiększony nacisk ekonomiczny na Związek Sowiecki¹³.

Według członków „Wolnych Orłów” KPA poświęcał zbyt dużo uwagi błahym sprawom, dyskusjom i sporom wewnątrz struktury organizacji, a nie zabiegał wystarczająco aktywnie o sprawy Polonii i rodaków w kraju. W jednym z artykułów „Ku Wolności” zwrócono się do działaczy Kongresu tymi słowami: „Panowie obudźcie się z letargu a wyciągnijcie pomocną rękę do tych, którzy chcą pracę dla Polski kontynuować!”¹⁴.

Oprócz biuletynu „Ku Wolności” redakcja „Wolnych Orłów” wydawała różnego rodzaju odezwy skierowane do środowiska polonijnego w Stanach Zjednoczonych. Pełniły one rolę drobnych informatorów, których celem było ukazanie rzeczywistej sytuacji społeczeństwa polskiego w okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Przedstawiano w nich ciężkie warunki pracy robotników i rolników, zestawiając je z przywilejami dygnitarzy partyjnych.

¹³ M. Jakubowski, Zmowa Milczenia, „Ku Wolności”, nr 3, lipiec 1967, s. 1, w: CPAA, kolekcja...

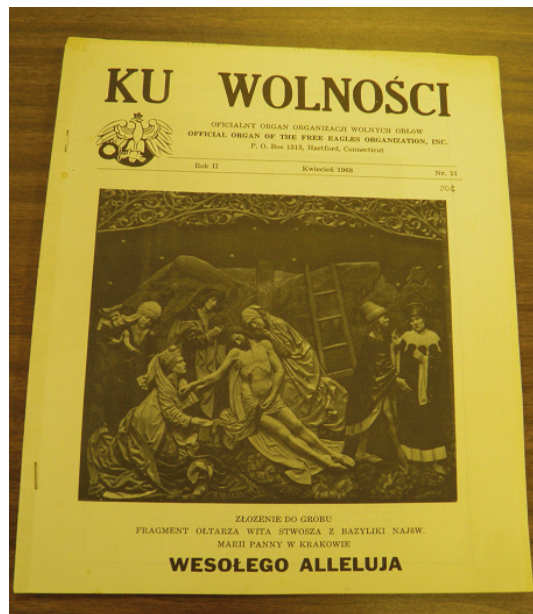
¹⁴ M. Jakubowski, Jeszcze o naszej organizacji, „Ku Wolności”, nr 10, marzec 1968, s. 6, w: CPAA, kolekcja...

Fabryki i warsztaty w dzisiejszej Polsce, w których za nędzną zapłatą pracuje w ciężkim znoju Lud Polski, wytwarzają maszyny, sprzęt i narzędzia, a które agenci rosyjscy z Gomułką na czele przekazują Rosji za pół darmo (...). Dewizy te zdobywa reżym w ten sposób, że okrada polskiego robotnika z lepszej żywności i wysyła ją za granicę. Bacon wysyła do Anglii, szynkę do Ameryki. Wedlowskie cukierki i czekoladki, który każdy z nas może otrzymać do woli, bardzo rzadko widzi polskie dziecko.

*Pamiętaj Rodaku, kiedy delektujesz się taką czekoladką, że w niej nie tylko jest zawarty aromat orzechów i wiśni, ale i gorzki smak łez polskiej matki, która bezlitośnie patrzeć musi na okradanie swego dziecka przez komunistyczne hieny (...)*¹⁵.

Ilustracja 6.

Strona tytułowa biuletynu organizacji Wolnych Orłów „Ku Wolności”, nr 11, kwiecień 1968

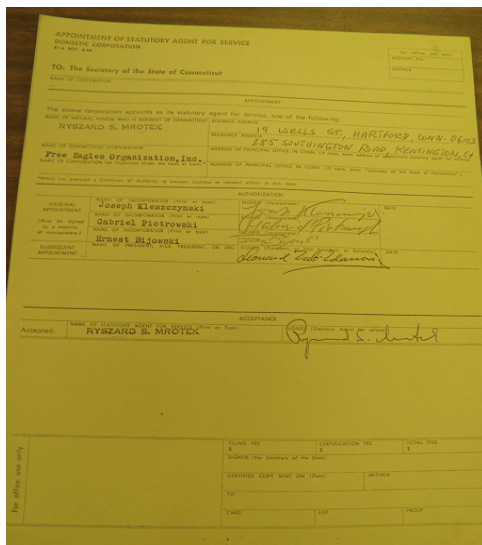

Źródło: CPAA, kolekcja...

¹⁵ L. Zub-Zdanowicz, *Apel organizacji Wolnych Orłów do Polonii Amerykańskiej*, 21 VII 1968,teczka Free Eagles Organization 1967–1969, Box 3, fol. 1, w: CPAA, kolekcja...

Ilustracja 7.

Rejestracja stanowa organizacji „Wolnych Orłów”

Źródło: CPAA, kolekcja...

Ilustracja 8.

Humorystyczne przedstawienie rządów władzy komunistycznej w Polsce

Źródło: „Ku Wolności”, nr 6, listopad 1967, s. 7, w: CPAA, kolekcja...

Szczególnie sprzeciwiano się organizowaniu na gruncie amerykańskim obchodów corocznego święta państwowego 22 lipca jako symbolicznego dnia odrodzenia Polski po II wojnie światowej¹⁶. Na łamach biuletynu „Ku Wolności” redakcja „Wolnych Orłów” często w sposób humorystyczny przedstawiała rządy władzy ludowej w Polsce: „Władysław Gomułka, krytykuje Józefa Cyrankiewicza za to, że w swym rocznym budżecie przeznaczył za wiele pieniędzy na ulepszenie więzień, a za mało na szpitale. Na to Cyrankiewicz ironicznie odpowiada: »A czy ty myślisz, że jak nas obalą, to nas umieszczą w szpitalu?«”¹⁷.

W wydawanych odezwach stowarzyszenie „Wolnych Orłów” zwracało się do Polonii amerykańskiej o pomoc w walce o niezależność dla narodu polskiego, na przykład w taki sposób: „Polska jest naszą Ojczyzną, Krajem Ojców Naszych i nie wolno nam o niej zapominać. Wszyscy jesteśmy odpowiedzialni za los Polskiego Narodu. Od tej odpowiedzialności nie wolno nam się uchylić (...)”¹⁸. W odezwach przestrzegano przed groźbą międzynarodowej komuny oraz nawoływano do stworzenia jednolitego frontu antykomunistycznego. Członkowie „Wolnych Orłów” wierzyli bowiem, że zorganizowanie odpowiedniej siły politycznej przyczyni się do wywarcia nacisku na rząd Stanów Zjednoczonych, co w konsekwencji może zaważyć na przyszłości ludu polskiego. Z tego względu odezwy kierowano do Polonii amerykańskiej przed ważnymi wydarzeniami, np. wyborami prezydenckimi. Dnia 5 XI 1968 r. apelowano do wyborców w stanie Connecticut o poparcie dla Partii Republikańskiej z Richardem Nixonem na czele, a krytykowano obecne rządy Partii Demokratycznej. „Głosuj na partię republikańską! Połóż kres rozpowszechnianiu się komunizmu!” – z podpisem: Polsko-Amerykański Komitet Nixona¹⁹.

W 1967 r. organizacja „Wolnych Orłów” uczestniczyła w szeregu patriotycznych manifestacji. Do udziału w nich zachęcała również Polonia amerykańską na łamach wydawanego biuletynu „Ku Wolności”. Pochody uliczne dawały możliwość publicznego zademonstrowania, że Polacy nigdy nie pogodzili się z systemem narzuconym im z Moskwy, oraz przeciwstawienia się propagandzie głoszonej przez przedstawicieli władzy komunistycznej za granicą. Według wspomnień Józefa Kleszczyńskiego Polonia w Stanach Zjednoczonych chętnie

¹⁶ *Apel...*, op. cit.

¹⁷ Humor krajowy, „Ku Wolności”, nr 9, luty 1968, s. 13, w: CPAA, kolekcja...

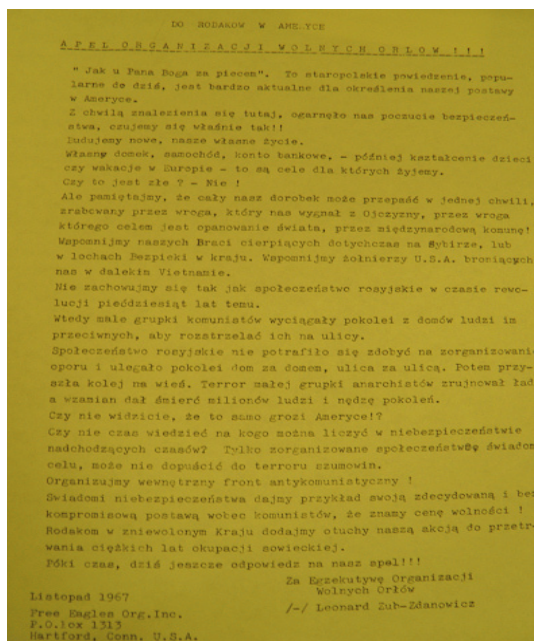
¹⁸ *Apel...*, op. cit.

¹⁹ L. Zub-Zdanowicz, *Do Rodaków w Ameryce, apel organizacji Wolnych Orłów*, teczka Free Eagles Organization 1967–1969, Box 3, fol. 1, listopad 1967, w: CPAA, kolekcja...; *Manifest Organizacji Wolnych Orłów*, w: CPAA, kolekcja Szubowicza, Box 2, syg. 87-04; L. Zub-Zdanowicz, *Apel do wyborców w stanie Connecticut*, teczka Free Eagles Organization 1967–1969, Box 3, fol. 1, w: CPAA, kolekcja...

włączała się w organizowane manifestacje, ale największym i najliczniejszym powodzeniem cieszyły się parady im. gen. Pułaskiego w Hartford i Nowym Jorku²⁰.

Ilustracja 9.

Do Rodaków w Ameryce, apel organizacji „Wolnych Orłów”, listopad 1967

Źródło: L. Zub-Zdanowicz,teczka Free Eagles Organization 1967–1969, Box 3, fol. 1, w: CPAA, kolekcja....

Kreatywność członków „Wolnych Orłów” wyróżniała ich spośród innych uczestników manifestacji oraz odbijała się szerokim echem w lokalnych mediach. Szczególny rozgłos przyniósł grupie wybudowany z drewna 14-stopniowy koń trojański z młotem i sierpem pośrodku. Zaprezentowany został on 22 X 1967 r. na defiladzie patriotów amerykańskich w Waterbury, CT pod hasłem „poprzyj żołnierzy USA walczących o wolność w Wietnamie”. Był to okres negocjacji związanych z zakończeniem wojny w Wietnamie. Napis pod koniem głosił: *Beware of peacenik trojan horse don't trust communist* (Nigdy nie ufaj komunistom). Następnego dnia fotografia z parady ukazała się w „Waterbury Ame-

²⁰ Wywiad z J. Kleszczyńskim przeprowadzony w West Hartford, CT, 15 IV 2013 r.

rican” na tytułowej stronie, a także w kronice dnia stacji telewizyjnej WTIC-3 w Hartford oraz w gazecie „The Hartford Courant”, która określiła pomysł „Wolnych Orłów” jako *highlight of the parade*²¹.

Ilustracja 10.

Udział organizacji „Wolnych Orłów” w patriotycznej manifestacji w Nowym Jorku 13 V 1967 r., z transparentem *Freedom for Poland*

Źródło: *Sukcesy organizacji Wolnych Orłów...*, „Ku Wolności”, nr 6, listopad 1967, s. 2, w: CPAA, kolekcja...

Ilustracja 11.

Organizacja Wolne Orły na Paradzie Gen. K. Pułaskiego w Hartford, Connecticut, w październiku 1967 r. Z tyłu symboliczny *Koń trojański*

Źródło: Fotografia z prywatnych zbiorów J. Kleszczyńskiego.

²¹ *Sukcesy organizacji Wolnych Orłów...*, „Ku Wolności”, nr 6, listopad 1967, s. 2, w: CPAA, kolekcja...; wywiad z J. Kleszczyńskim przeprowadzony w West Hartford, CT, 15 IV 2013 r.

Na następnych paradach im. gen. Kazimierza Pułaskiego w Hartford, przez trzy kolejne lata, organizacja „Wolnych Orłów” zdobywała nagrody za najbardziej pomysłowo przygotowane rydwany swojej reprezentacji.

Ilustracja 12.

Duży rydwan organizacji „Wolnych Orłów” w dorocznej Paradzie Pułaskiego w Hartford, Connecticut, z 8 X 1967 r. przedstawiający groby Narodów Ujarmionych. Rydwan ten sprowadzony został z Seymour i wyposażony przez Citizens Anti-communist Committee of Connecticut. Otrzymał pierwszą nagrodę od Komitetu Parady Pułaskiego

Źródło: Sukcesy organizacji Wolnych Orłów..., „Ku Wolności”, nr 6, listopad 1967, s. 2, w: CPAA, kolekcja...

Warto wspomnieć, że w październiku 1968 r. Komitet Parady przyznał grupie „Wolnych Orłów” drugą nagrodę w konkursie na żywe obrazy. Przygotowana koncepcja nawiązywała do dziesięciu krajów okupowanych przez ZSRR, zamiast których w łożu wynajętego auta siedziało dziesięć dziewcząt przebranych w ludowe stroje narodowe (m.in. estoński, polski, litewski, białoruski) i oznaczonych nazwą reprezentowanego kraju. Dłonie dziewczęta miały związane papierowym łańcuchem, którego końce trzymał Leopold Szczepka ubrany w oryginalny mundur NKWD. W jednym ręku dzierżył on łańcuch, a w drugiej pistolet. Na skraju fotela ustawiono stary telewizor, przed którym siedział Ernest Bijowski przebrany za Amerykanina²². Symbolizowało to społeczeństwo amerykańskie, które śpi przed szklanym ekranem, nie zwracając uwagi na obecną sytuację w Polsce i w państwach włączonych do ZSRR.

²² Wywiad z J. Kleszczyńskim przeprowadzony w West Hartford, CT, 15 IV 2013 r.

Ilustracja 13.

Rydwan grupy Wolnych Orłów na Paradzie gen. K. Pułaskiego w Hartford, Connecticut, w październiku 1968 r.

Źródło: Fotografia z prywatnych zbiorów J. Kleszczyńskiego.

Podobnie jak udział w demonstracjach ulicznych organizowane akcje „Wolnych Orłów” miały na celu podważyć działania propagandowe miejscowych komunistów w radiu, prasie i telewizji. Do jednego z trzech najważniejszych wystąpień stowarzyszenia możemy zaliczyć protest przed budynkiem „Sokolni” w New Britain, gdzie Konsulat PRL zorganizował wystawę o odbudowie kościołów w Polsce. Doszło wówczas do przepychanek i interwencji policji, kiedy członkowie „Wolnych Orłów” zaprezentowali plakaty antykomunistyczne.

Kolejna z akcji związana była z zakłóceniem aparatury mikrofonowej w czasie zorganizowanego dla młodzieży wiecu antywojennego (okres prowadzonej wojny w Wietnamie) na uniwersytecie w Yale w New Haven (rok 1968?). Prezentowane transparenty antykomunistyczne m.in.: *Better dead than red* (Lepiej być zabitym niż czerwonym) zdobyły pierwszeństwo krajowych fotografów i telewizji.

Pamiętnym wydarzeniem okazał się również wyjazd organizacji „Wolnych Orłów” do Nowego Jorku (1968–69?), gdzie w Hotelu Roosevelt miała się odbyć zakrojona na dużą skalę „Akademia 22-go Lipca” organizowana przez Konsulat PRL dla Polonii amerykańskiej. Rozłożone przez członków grupy afisze krytykujące ustrój komunistyczny wywołały wielki zamęt przed wejściem do hotelu. Ostateczną dezorganizację uroczystości wywołało wprowadzenie na salę przez Ernesta Bijowskiego i Gabriela Piotrkowskiego niezłomnego redaktora „Listów do Polaków” Czesława Maliszewskiego, który rozpoczął odczyt o „Zbrodni w Lasku Katyńskim”²³.

²³ Wywiad z J. Kleszczyńskim przeprowadzony w West Hartford, CT, 15 IV 2013 r.

Ilustracja 14.

Ernest Bijowski na „manewrach” w Górach Catskich, New York, lata 60. XX w.

Źródło: Fotografia z prywatnych zbiorów J. Kleszczyńskiego.

Ilustracja 15.

Ernest Bijowski (z prawej), Tadeusz Mendrek pod pomnikiem Tadeusza Kościuszki w Waszyngtonie, lata 60. XX w.

Źródło: Fotografia z prywatnych zbiorów J. Kleszczyńskiego.

W początku lat 70. XX w., na skutek prowokacji i donosów do władz policyjnych, organizacja „Wolnych Orłów” stała się ofiarą przewlekłych inwigilacji i dochodzeń. Na skutek tego jeden z członków grupy, Gabriel Piotrkowski, został postawiony w stan oskarżenia i skazany na pięć lat pozbawienia wolności w zawieszeniu za posiadanie m.in. nielegalnego pistoletu. Oskarżenia te przyczyniły się do rozwiązania i zakończenia pięcioletniej (1967–1972) działalności „Wolnych Orłów”²⁴.

Dzisiaj – po wielu latach i po licznych wydarzeniach, które przyczyniły się do odzyskania przez Polskę wolności – można powiedzieć, że już wtedy, w latach 60. XX w., w dalekiej Ameryce znalazła się grupa młodych zapaleńców, którzy bezinteresownie podjęli walkę z propagandą komunistyczną dławiącą ich naród. Organizacja „Wolnych Orłów” z redagowanym przez jej członków pismem „Ku Wolności” była pierwszym zwiastunem ruchów wolnościowych w następnych latach walki o obalenie – by użyć reaganowskiego określenia – komunistycznego „Imperium Zła”. Tak podsumował działalność organizacji „Wolnych Orłów” Józef Kleszczyński²⁵.

Z dzisiejszego punktu widzenia należy szczególnie docenić działalność członków organizacji „Wolnych Orłów”, zwłaszcza ich patriotyzm i bezkompromisowość w walce z komunizmem i działania mające na celu podważenie opinii reprezentacji komunistycznej w Stanach Zjednoczonych. Członkowie „Wolnych Orłów” mieli świadomość, że dziesięcioosobowy skład utworzonej grupy nie może przeciwstawić się potędze komunizmu, ale – jak twierdzili działacze – ich „gorące serca, zapalczywe umysły, niezłomna wiara w sprawiedliwość, prawo i wolność” były skromnym wkładem do osiągnięcia celu²⁶.

Realizując swój cel, sięgali po dostępne wówczas możliwości – publikowali na łamach prasy, uczestniczyli w manifestacjach lub wydarzeniach publicznych organizowanych przez miejscowe władze amerykańskie, albo też sami je organizowali. Przez cały okres swojej działalności stali twardo na stanowisku nieuznawania władz komunistycznych, zwalczania PRL i jej działaczy. Właśnie ta bezkompromisowa postawa wobec idei i systemu uznawanego przez członków organizacji za uosobienie zła jest najbardziej rozpoznawalną cechą tej struktury. Choć trudno określić, jaki był jej realny wpływ propagandowy, to nie ulega wątpliwości, że jej członkowie zaliczali się do wąskiej grupy najbardziej niezłomnych antykomunistycznych działaczy polonijnych.

²⁴ Wywiad z J. Kleszczyńskim przeprowadzony w West Hartford, CT, 15 IV 2013 r.

²⁵ List od J. Kleszczyńskiego do autorki artykułu, 31 XII 2013 r.

²⁶ Cz. Maliszewski, Od Redakcji, „Ku Wolności”, nr 9, luty 1968, s. 4, w: CPAA, kolekcja...

PODSTAWOWE INFORMACJE O CZŁONKACH „WOLNYCH ORŁÓW”

Słowniczek zawiera podstawowe informacje o członkach organizacji „Wolne Orły”. Został opracowany na podstawie wspomnień Józefa Kleszczyńskiego.

Baldowski Czesław, urodzony w stanie Pensylwania, będąc dzieckiem wyjechał z rodzicami do rodzinnej Warszawy. W 1943 r. trafił na roboty przymusowe do Niemiec, skąd po wyzwoleniu wrócił do Polski. W roku 1946 jako obywatel amerykański wyjechał do USA i osiadł w Waterbury, Connecticut. Wstąpił na ochotnika do rezerwy Gwardii Narodowej i służył w kontrwywiadzie. Dla organizacji „Wolnych Orłów” projektował i wykonywał genialne rydwany, które zdobywały wysokie miejsca na corocznych paradach im. Generała Pułaskiego w Hartford w Connecticut.

Bijowski Ernest, urodził się w 1941 r. w Lwowie, z którego w 1944 r. wraz z matką musiał uciekać do Krakowa przed drugą okupacją sowiecką. Jego ojciec zginął podczas walk niepodległościowych. W roku 1962 E. Bijowski wyjechał do Niemiec, a rok później wyemigrował do Ohio w Stanach Zjednoczonych. W połowie lat 60. XX w. przeniósł się do stanu Connecticut i był jednym z trzech sygnatariuszy oficjalnej rejestracji „Wolnych Orłów”. Wniósł do tej organizacji wiele entuzjazmu, pracy i pomysłów.

Golas Zdzisław Adam, wyemigrował z Polski w latach 60. XX w. do Stanów Zjednoczonych na zaproszenie osiedlonej tam rodziny. Później kilkakrotnie jeździł jeszcze do kraju, szmuglując przez granicę nielegalnie ludzi. Był odważnym bojownikiem i wybitnym specjalistą od broni palnej.

Kleszczyński Józef, urodził się w 1928 r. w Jakubowicach koło Krakowa. W dniu 1 VII 1943 r. został zaprzysiężony jako żołnierz Armii Krajowej. Gimnazjum kończył na kompletach tajnego nauczania w Krakowie. Współdziałał z konspiracyjną organizacją „Wolność i Niepodległość”. W lipcu 1945 r. po jednej z nieudanych akcji został zmuszony do schronienia się na pół roku w Zakopanem. W kwietniu 1946 r. zameldował się w Ankonie w dowództwie II Korpusu gen. Andersa, z którym wkrótce przepłynął okrętem brytyjskim do Anglii. W 1951 r. wyemigrował do USA. Jeden z trzech założycieli organizacji „Wolnych Orłów”, redaktor niepodległościowego pisma „Ku Wolności”.

Malinowski Robert, student Warszawskiego Uniwersytetu Medycznego. Z Tadeuszem Mendrkiem poznał się na wycieczce turystycznej w Jugosławii, podczas której obaj podjęli próbę oddzielenia się od pozostałych turystów w celu ucieczki za granicę. Wkrótce jednak zostali ujęci przez policję i odesłani w zamkniętym wagonie do Polski. Na stacji w Chorwacji obaj wyskoczyli z pociągu i udali się w dalszą wędrówkę nad wybrzeże Morza Adriatyckiego blisko Triestu, skąd dotarli do portu włoskiego. We Włoszech spędzili następane dwa lata w obozie dla emigrantów. W latach 60. XX w. wyjechali razem do New Britain w stanie Connecticut, a następnie przystąpili do organizacji „Wolnych Orłów”.

Maliszewski Czesław, urodzony na Polesiu, studiował polonistykę na Uniwersytecie w Poznaniu. W 1939 r. jako podchorąży Wojska Polskiego wziął udział w działaniach wojennych, a po ich zakończeniu dostał się do niewoli niemieckiej. Po wojnie osiadł we Francji, gdzie prowadził akcję społeczno-oświatową. Do Stanów Zjednoczonych wyemigrował w latach 50. XX w. i osiadł w New Britain w stanie Connecticut. Członek „Wolnych Orłów”. Założyciel i redaktor pisma „Listy do Polaków”, które własnym sumptem wydawał w New Britain do 1990 r.

Mendrek Tadeusz, student z Opola. W latach 60. XX w. wraz z Robertem Malinowskim wyjechał do New Britain w stanie Connecticut.

Piotrkowski Gabriel, zgodnie z organizacyjną legendą zastrzelił sekretarza partii PZPR w Grójcu koło Warszawy, a następnie przez parę tygodni uciekał przez południową Polskę, Słowację i Węgry, by przepłynąć pod ostrzałem służb granicznych rzekę Dunaj i dostać się na stronę austriacką. Na początku lat 60. XX w. wyjechał do Stanów Zjednoczonych. Współtwórca organizacji „Wolnych Orłów”, w której odznaczył się bezkompromisową postawą na polu walki z propagandą komunistyczną.

Szczepka Leopold, urodził się w czasie wojny na ziemi łódzkiej. W roku 1956 brał udział w demonstracji antyrządowej w Poznaniu. Powołany do służby wojskowej nie mógł znieść bezdusznej dyscypliny i indoktrynacji politycznej w szkole podoficerskiej. Na początku lat 60. XX w. zdezerterował i podjął dramatyczną ucieczkę przez NRD do Niemiec Zachodnich. Przedzierając się w nocy przez druty kolczaste i pola minowe, dotarł do obozu przesiedleńczego, skąd wyemigrował do Stanów Zjednoczonych.

Zub-Zdanowicz Leonard, urodzony w roku 1912 na Wołyniu, magister prawa uniwersytetu KUL, oficer Wojska Polskiego w kampanii wrześniowej, odznaczony orderem *Virtuti Militari*. W roku 1940 wziął udział w desancie Brygady Podhalańskiej pod Narwikiem w Norwegii. W Anglii ukończył szkolenie dywersyjno-spadochronowe „Cichociemnych”. Pierwszego września 1942 r. został zrzucony z brytyjskiego samolotu do Polski. W 1943 r. przeszedł do służby w Narodowych Siłach Zbrojnych jako dowódca oddziału partyzanckiego w Lubelskiem. W roku 1944 trafił do formującej się Brygady Świętokrzyskiej w Kieleckiem i jako szef sztabu wyprowadził ją w styczniu 1945 r. na zachód. Prezes organizacji „Wolnych Orłów”, w której cieszył się wielkim autorytetem jako szanowany dowódca i nieugięty patriota.